

“L'activisme polític em va cansar, em va

desenganyar”

El recent lliurament de la medalla de la Universitat de València a Doro Balaguer (València, 1931) ha rescatat de l'oblit aquest antic pintor i impulsor polític que tant es va significar en la lluita antifranquista i en la resistència cívica pels drets nacionals del País Valencià. Desapassionat i humil, Balaguer parla de la seua trajectòria, i dels somnis i desencisos que l'han omplert.

Doro (diminutiu d'Isidor) Balaguer viu allunyat serenament de l'activitat pública des de fa anys, i regenta una de les més conegudes passamaneries de València: és el seu negoci i per a aquest ha acabat deixant-ho tot. “Tot” és: la seua tasca com a propulsor del Partit Comunista del País Valencià (PCPV) i de la Unitat del Poble Valencià (UPV, origen de l'actual Bloc); la seua activitat com a pintor i membre del Grup Parpalló; el seu càrrec com a secretari de la fundació Renau, la qual va impulsar per difondre l'obra del seu amic, el poderós fotomuntador Josep Renau. “Tot” és això i molt més, i aquest “tot” el va inundar de nou el passat 14 de març, quan va rebre la medalla de la Universitat de València “per guanyar espais de llibertat”, i, davant d'un auditori esguitat de cares il·lustres —algunes d'elles a la recerca òbvia de la foto—, Doro, home de paraules curtes i comptades, va pronunciar un lúcid i despietat parlament, en què féu una dissecció de la transició democràtica que qualificà d'“un fracàs”.

Després, tornà a la seua botiga de passamaneria.

—Què li va semblar trobar-se amb el seu excompany comunista Salvador Forner [actual director general d'Universitats del PP autonòmic] en la mateixa taula que vostè durant l'acte en què va rebre la medalla de la Universitat?

—El cas és que jo ni l'havia conegut, perquè han passat tants anys... Va ser ell, el que hem va dir “jo he es-

tat en ta casa, en la clandestinitat, i he dormit allí”. Ha canviat molt físicament.

—No només.

—No, no només. Ell ha canviat a poc a poc, però “de presseta”. No sé què li semblaria el meu parlament, on vaig criticar molt els polítics i les seues accions autonòmiques des de la transició. Però es va mostrar amable.

—Als nombrosos representants del PSOE que hi eren presents, tampoc no els semblaria massa bé.

—Supose que no. És un partit amb molts embolics interns, i encara se sent tan institucional que no actua sobre el carrer. Però en el meu discurs sobre la transició entraven tots els polítics, perquè si la transició va anar mal, va ser culpa de tots, i de reaccionaris n'hi ha un fum en qualsevol partit. Vivim una involució. Aquells eren uns moments de massa il·lusió, i tots pensàvem que les coses es desenvoluparien d'una altra manera.

—Hi havia elements reals per creure això?

—Jo pense que sí. Per exemple, hi havia un sector social important que acceptava les qüestions nacionals. Ací a València, gent que parlava castellà anava a les manifestacions amb la senyera quadribarrada. S'havia creat un cert ambient que donava a entendre que tot havia d'anar d'una altra manera. I això es va frenar. No és que la gent es frenara, sinó que es va frenar per una sèrie de disposicions polítiques.

“Les forces polítiques varen convertir la transició en un fracàs, i aturaren les expectatives de llibertat ciutadanes. Hem anat enrere i ara tenim una democràcia controlada.”

—L'intent de colp d'estat hi va influir?

—Va restaurar la monarquia definitivament, però després els ciutadans continuaven fent manifestacions a favor de la llibertat que volíem. El canvi el varen aturar les forces polítiques. La transició va ser un fracàs en relació amb allò que la gent del poble esperava, però no en relació amb allò que esperaven els polítics, que potser assumien les opcions possibles amb un major realisme. Estic convençut que hem anat enrere, des d'aquelles expectatives creades en una època en què la gent parlava obertament de tot fins ara, en què hi ha tants temes tabú. Hem acabat, definitivament, en una mena de democràcia controlada.

—No pensa que això és un fenomen mundial, no exclusiu de l'estat espanyol?

—Evidentment, però França no s'ha dretanitzat tant com l'estat espanyol. Poden oferir-se resistències a aquesta dretanització global. Una dretanització que es produeix, entre altres motius, perquè la gent ara viu bé. Sí, és a costa d'altres pobles, però això no ho pensa, ja que quan la

col·lectivitat viu bé, tendeix a ser conservadora, tendeix a voler que res canvie per no perdre la prosperitat.

En la nostra societat hi ha, a més a més, una activitat dels mitjans de comunicació que crea una amenaça constant: per no perdre el que hi ha, la informació legítima constantment el liberalisme i el sistema com l'única via possible, i satanitza qualsevol altra opció sociopolítica. I això és molt efectiu, sobretot quan els mitjans i els intel·lectuals dissimulen —cosa que succeeix cada dia— i es fan passar per progressistes, quan, en realitat, emanen missatges absolutament reaccionaris. El cas més clar el tenim amb el nacionalisme al País Basc. Allí hi ha una pinça formada pel PP, en un costat, i pels absurds atemptats d'ETA, en un altre. Aquesta pinça, el que intenta liquidar, és Euskadi. I no és desgavellat pensar que Euskadi pot acabar desapareixent, malgrat la resistència del seu poble. No seria el primer cas de la història, i encara és més curiós pensar en això avui, quan a Europa es donen més nacionalismes que mai.

—Parlem del seu dia a dia. Com va la seua botiga de passamaneria?

—Doncs mira, en aquesta coveta estic, amb la meua família. El tema de la passamaneria puja i baixa. Així és des de l'època del meu avi. Jo m'he jubilat, però he d'estar damunt del negoci.

—Quan va decidir fer-se càrrec de la passamaneria?

—Quan vaig deixar la pintura. El negoci familiar passava per un mal moment, i calia ajudar. I em vaig embolicar fins avui, que la regente. Tenim clients de tota la vida. En falles hi va haver prou faena.

—Quan va deixar la pintura?

—A principi dels anys seixanta.

—Vostè pintava des de molt jove?

—Sí, jo des que vaig entrar als catorze o quinze anys a l'Escola de Belles Arts. Quan vaig poder, me'n vaig anar a París a pintar. Hi vaig estar tres anys, des del 1956.

—Tot i la seua militància política, i tot i l'amistat que mantingué amb el combatiu cartellista Josep Renau, la

pintura de vostè no tenia connotacions ideològiques.

—No s'assemblava gens a la de Renau. Jo feia pintura abstracta, però encara que jo pintara mones, era difícil que Renau i jo no ens entenguérem, perquè, des del punt de vista polític, lluitàvem tots dos en la mateixa batalla.

—També va mantenir relació amb Eusebi Sempere.

—Sí. Era un pintor molt geomètric, d'una tendència molt diferent a la meua, que era més informalista. Però ens dúiem bé. Ell era un creador molt estimable. Va tenir molt de nom, i era una bona persona. Com tots els tímids, tenia mal caràcter, però si li demanaves un favor te'l feia. Ell i jo arribàrem a formar part d'aquell vell nucli artístic que es va conèixer com a Grup Parpalló. La veritat és que la gent que l'integràvem no teníem gaires coses en comú, però a tots se'ns considerava part del moviment de renovació de la pintura valenciana. En aquells temps, jo era a París, i venia i anava a València, i, vertaderament, no tenia molt a veure amb la teoria del grup, tot i que enviava quadres quan hi havia una exposició. Coneixia millor l'ambient artístic de París que el de València. Però puc dir que, quan jo vaig acabar l'Escola, ací no hi havia res a banda del moviment artístic que hi podia haver entorn d'una galeria, la Sala Mateu.

—No ha enyorat mai tornar a l'activitat artística?

—Home. Si jo haguera pogut jubilar-me com a pintor..., però és que no vaig poder dedicar-m'hi professionalment, i com que no va poder ser, ho vaig deixar. No m'agrada ser pintor de diumenge. No ho podia compaginar amb el negoci de la passamaneria.

—I a l'activisme polític?

—No. No. L'activitat pública la vaig mantenir fins que es va crear la UPV. En aquesta formació, hi vaig estar un temps. Després, ja ho vaig deixar. És difícil dir per què. Potser perquè em vaig desenganyar, em vaig avorrir... Sempre hi ha els problemes interns d'una organització política, i al final acabes fart de discutir, d'anar a reu-

nions. És un problema dels instruments polítics, que al final ja no t'agraden, et cansen. Hi influeix també l'edat, ja tenia més de cinquanta anys.

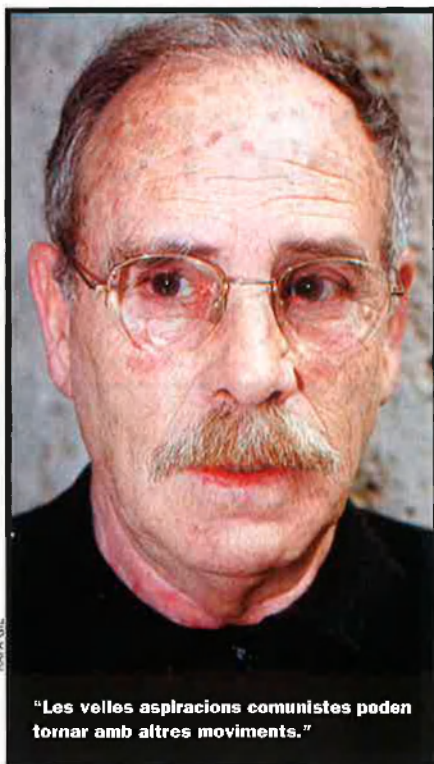
—Quan vostè hi era, ja hi havia sensibilitats en la formació a favor de rebair els postulats propis de l'esquerra nacionalista?

—Fins i tot aleshores, en el principi, ja es discutia en el si de la formació la possibilitat de prendre uns camins més localistes, que és allò que s'ha fet després. Això no es manifestava d'una manera clara, però es dirimia la idea. Òbviament, era interessant plantejar-se d'ampliar les possibilitats de la formació. Però, en aquests plantejaments, hi havia matisos que podien identificar-se amb el regionalisme, i, a mi, no m'agradaven, perquè el regionalisme, en el fons, és un instrument contrari a la recuperació de la cultura, de la identitat. Pense que ara, el BNV té massa obsessions institucionalistes, obsessió per tenir un diputat a les Corts valencianes. I potser, aquest diputat, haurien d'aconseguir-lo per altres camins, distints als que es plantejgen... Per tenir més presència en la recuperació cultural, per exemple.

—L'esquerra il·lustrada del País Valencià no ha sabut arribar al poble?

—El redreçament nacional del País Valencià, no podem enganyar-nos, sempre ha estat una cosa molt precària. Ara podem buscar el que es va equivocar. Però Joan Fuster, la primera persona que va afrontar sense beateria la situació d'aquest país, no té la culpa que no hi haguera una aplicació política del redreçament que ell va inspirar. Possiblement, el PSOE podia haver-ho fet, però és difícil parlar d'incògnites. He estat tant en desacord amb ells des del principi, en temes com el de l'Estatut d'Autonomia, com puc estar-ho amb el PP. Però cal llegir Fuster per entendre que sempre té sentit treballar per una idea de retrobament nacional. Tot es pot resoldre. També l'absència de polítiques efectives. No sabem els tombs que pot donar la història.

—Vostè no es considera un nacionalista ortodox.

"Les velles aspiracions comunistes poden tornar amb altres moviments."

—Sóc nacionalista, però no *patriotero*. Entenc el nacionalisme com una aspiració de llibertat determinada d'una determinada gent. Evidentment, no puc mostrar-me d'acord amb declaracions com les que va fer Heribert Barrera: perjudiquen la capacitat d'integració d'un país. Però és molt més greu el que va passar en El Ejido, i allò no es va aprofitar per atacar el PP com això d'ara ha estat aprofitat per atacar els catalans i el nacionalisme.

—Vostè va ajudar a valencianitzar el Partit Comunista?

—Vaig ajudar a crear un partit valencià que no depenguera tant de Madrid.

—Creu en un comunisme pràctic?

—Avui no es pot ser comunista a la manera clàssica, tot això ha passat a la història amb la Unió Soviètica. Però això no vol dir que jo no conserve desitjos semblants als que tenia quan formava part del partit. Crec que aquelles aspiracions poden tornar en forma de moviments —com els que ja hi ha— en contra de la globalització i a favor de l'igualitarisme. Aquests moviments posen en tela de judici aquesta societat, i aquest és,

en essència, l'esperit del comunista.

—Pensa que el nacionalisme ha de ser d'esquerres?

—En el País Valencià, com deia Fuster, les possibilitats han de venir per aquest camí, perquè la dreta mai serà nacionalista. Però, en termes generals, el nacionalisme és un sentiment que pot impregnar tot tipus de sectors, és interclassista. No es pot dur a la pràctica comptant només amb la gent treballadora.

—És fort, per algú amb la seua trajectòria, que ara estiga manant a la Generalitat un partit de dretes?

—Home, és fotut. Però res no dura per sempre.

—Per què va passar vostè per presó?

—Perquè vaig ser al congrés del Partit Comunista a Praga que es va celebrar al final dels cinquanta. Allí, per cert, és on vaig conèixer Josep Renau, tot i que ell era molt amic del meu pare. La qüestió és que hi varen haver filtracions i, quan vaig tornar a l'estat espanyol, em varen detenir. Vaig estar empresonat uns mesos, i després vaig passar molt de temps en un règim que s'anomenava *prisión atenuada*.

—Pensa que avui es pot recuperar el missatge artístic de Renau?

—La seua creació és molt reivindicable, però sempre ha estat fora del circuit de galeries i col·leccions. La fundació Renau, i el mateix IVAM, ha mogut la seua obra. Potser la virulència política del seu missatge ha influït que el seu art no siga tan conegut com es mereix.

—Voldria saber què li agrada i què no de la València actual.

—Jo què sé. Han desaparegut raccons, palaus, carrers, de tot. Cada dia València s'assembla més a qualsevol altra ciutat, i això, a mi, no m'interessa. Tota l'expansió de València que es carrega l'Horta o el Cabanyal, jo ho veig una barbaritat pròpia d'una mentalitat destructiva. Destructivament irreversible.

—Pensa en el futur?

—El futur? No ho sé. Ni tinc massa esperances, ni en deixo de tenir.

Joan M. Oleague